

درس خارج فقه مضرت آیت الله مسینی بوشهری (دامت برکاته)

موضوع کلی: فصل فی احکام غسل الجنابة

موضوع جزئی: ادله قائلین به وجوب نفسی غسل جنابت

سال تحصیلی: ۱۴۰۰-۱۳۹۹

تاریخ: ۱۷ خرداد ۱۴۰۰

مصادف با: ۲۶ شوال ۱۴۴۲

جلسه: ۱۰۲

«الحمد لله رب العالمین و صلی الله علی محمد وآله الطاهرین و اللعن علی اعدائهم اجمعین»

خلاصه جلسه گذشته

بحث در ادله قائلین به وجوب نفسی غسل جنابت بود. دلیل اول در جلسه گذشته ذکر و بررسی شد. همچنین به روایت معاذ بن مسلم (روایت اول)، بر وجوب نفسی غسل جنابت استناد شده است که این روایت در جلسه گذشته ذکر شد و اشکال اولی که بر استدلال به این روایت وارد بود، بیان شد و عرض شد که دلالت روایت مذکور، بر مدعا (وجوب نفسی غسل جنابت) تمام نیست چون صرف واقع شدن غسل جنابت در عداد عناوین مذکور در این روایت، دلیل بر وجوب نفسی غسل جنابت نمی‌شود و ذکر آن در عداد این عناوین، فقط می‌تواند دلیل بر اهمیت غسل جنابت باشد و وجه اهمیت آن نیز روشن است، زیرا غسل جنابت، شرط صحت نماز است و نماز بدون طهارت، هیچ ارزشی ندارد و همچنین، غسل جنابت، در بعضی از موارد، شرط صحت روزه نیز می‌باشد.

ثانیاً، بعضی از بزرگان گفته‌اند که غسل جنابت، وجوب نفسی ندارد چون روایت معاذ بن مسلم [که در جلسه گذشته ذکر شد] در مقام بیان وجوب نفسی نیست، بلکه روایت مذکور، در مقام بیان لزوم اعتقاد نسبت به یک سلسله واجبات عقلیه اعتقادیه و واجبات نقلیه عملیه و لزوم تعلیم این واجبات است، یعنی روایت مذکور، می‌گوید که یک سلسله واجبات، مثل اقرار به وحدانیت خداوند متعال و رسالت پیامبر اکرم (ص)، عقلیه و یک سلسله واجبات، مثل نماز و امثال آن، واجبات نقلیه عملیه می‌باشند و بر انسان واجب است که این واجبات را یاد بگیرد و مسلّم است که در این جهت بین واجبات نفسی و غیری فرقی نیست، بنابراین، ذکر غسل جنابت در این روایت، دلیل بر نفسی بودن وجوب آن نمی‌شود چون روایت مذکور، در مقام بیان یک سلسله واجبات عقلیه و نقلیه است که بعضی از آنها نفسی و بعضی دیگر غیری می‌باشند و ذکر غسل جنابت در این روایت نیز از این جهت است که یادگرفتن آن بر انسان واجب است و بر نفسی بودن وجوب آن دلالت ندارد.

همچنین، روایات دیگری وارد شده‌اند که بر وجوب غیری غسل جنابت دلالت دارند، بنابراین، با وجود این روایات، عرض می‌شود که روایت مذکور، بر وجوب نفسی غسل جنابت دلالت ندارد.

روایات دال بر غیری بودن غسل جنابت

روایت اول: عَنْ الْحَكْبِيِّ؛ قَالَ: سَمِعْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنْ رَجُلٍ أَجْنَبٍ فِي شَهْرِ رَمَضَانَ فَنَسِيَ أَنْ يَغْتَسِلَ حَتَّى خَرَجَ شَهْرُ رَمَضَانَ، قَالَ: «عَلَيْهِ أَنْ يَغْتَسِلَ وَيَقْضِيَ الصَّلَاةَ وَالصَّيَّامَ»^۱.

از تعبیر «أَنْ يَغْتَسِلَ وَيَقْضِيَ الصَّلَاةَ وَالصَّيَّامَ» فهمیده می‌شود که وجوب غسل جنابت، نفسی نیست، بلکه غسل جنابت، وجوب غیری دارد.

۱. شیخ حر عاملی، وسائل الشیعة، ج ۲، کتاب الطهارة، ابواب الجنابة، باب ۳۹، ص ۲۵۸، ح ۱.

روایت دوم: عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ يَحْيَى الْكَاهِلِيِّ؛ قَالَ: سَأَلْتُ أَبَا عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ الْمَرْأَةِ يُجَامِعُهَا الرَّجُلُ، فَتَحِيضُ وَهِيَ فِي الْمُغْتَسِلِ، فَتَغْتَسِلُ أَمْ لَا؟ قَالَ: «قَدْ جَاءَهَا مَا يُفْسِدُ الصَّلَاةَ فَلَا تَغْتَسِلُ»^۱.

از تعبیر «قَدْ جَاءَهَا مَا يُفْسِدُ الصَّلَاةَ فَلَا تَغْتَسِلُ»، استفاده می‌شود که وجوب غسل، از باب مقدمه برای نماز است لذا وجوب غسل جنابت و حیض، وجوب غیری است و وجوب نفسی ندارند.

روایت سوم: عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع)؛ قَالَ: «إِذَا دَخَلَ الْوَقْتُ وَجَبَ الطَّهُّورُ وَالصَّلَاةُ وَلَا صَلَاةَ إِلَّا بِطَهُّورٍ»^۲.

از تعبیر «إِذَا دَخَلَ الْوَقْتُ وَجَبَ الطَّهُّورُ»، استفاده می‌شود که وجوب غسل به خاطر دخول وقت و نماز خواندن است و گرنه غسل فی نفسه، وجوبی ندارد.

از روایات مذکور، استفاده می‌شود که وجوب غسل جنابت، غیری است و وجوب نفسی ندارد.

عده‌ای به بعضی از روایات دیگر بر وجوب نفسی بودن غسل جنابت، استناد کرده‌اند که روایات ذیل از آن جمله‌اند؛

روایت اول: عَنْ زُرَّارَةَ عَنْ أَبِي جَعْفَرٍ (ع)؛ قَالَ: جَمَعَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ أَصْحَابَ النَّبِيِّ (ص)، فَقَالَ: مَا تَقُولُونَ فِي الرَّجُلِ يَأْتِي أَهْلَهُ فَيُخَالِطُهَا وَلَا يَنْزِلُ فَقَالَتِ الْأَنْصَارُ: الْمَاءُ مِنَ الْمَاءِ وَقَالَ الْمُهَاجِرُونَ: إِذَا التَّقَى الْخِتَانَانِ فَقَدْ وَجَبَ عَلَيْهِ الْغُسْلُ، فَقَالَ عُمَرُ لِعَلِيِّ (ع): مَا تَقُولُ يَا أَبَا الْحَسَنِ؟ فَقَالَ عَلِيُّ (ع): «أَتُوجِبُونَ عَلَيْهِ الْحَدَّ وَالرَّجْمَ وَلَا تُوجِبُونَ عَلَيْهِ صَاعًا مِنْ مَاءٍ، إِذَا التَّقَى الْخِتَانَانِ فَقَدْ وَجَبَ عَلَيْهِ الْغُسْلُ» فَقَالَ عُمَرُ: الْقَوْلُ مَا قَالَ الْمُهَاجِرُونَ وَدَعُوا مَا قَالَتِ الْأَنْصَارُ^۳.

ظاهر تعبیر «إِذَا التَّقَى الْخِتَانَانِ فَقَدْ وَجَبَ عَلَيْهِ الْغُسْلُ» بر وجوب نفسی غسل جنابت دلالت دارد.

روایت دوم: صحیح‌ه محمد بن مسلم: عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ مُسْلِمٍ عَنْ أَحَدِهِمَا (ع)؛ قَالَ: سَأَلْتُهُ مَتَى يَجِبُ الْغُسْلُ عَلَى الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ؟ فَقَالَ: «إِذَا أَدْخَلَهُ فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ وَالْمَهْرُ وَالرَّجْمُ»^۴.

ظاهر تعبیر «إِذَا أَدْخَلَهُ فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ» بر وجوب نفسی غسل جنابت دلالت دارد.

روایت سوم: صحیح‌ه حلبی: عَنْ عُثَيْدِ اللَّهِ بْنِ عَلِيٍّ الْحَلَبِيِّ؛ قَالَ: سُئِلَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ (ع) عَنِ الرَّجُلِ يُصِيبُ الْمَرْأَةَ فَلَا يُنْزِلُ، أَعَلَيْهِ غُسْلٌ؟ قَالَ: «كَانَ عَلِيٌّ (ع) يَقُولُ: "إِذَا مَسَّ الْخِتَانُ الْخِتَانَ فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ"، قَالَ: وَكَانَ عَلِيٌّ (ع) يَقُولُ: "كَيْفَ لَا يُوجِبُ الْغُسْلُ وَالْحَدُّ يَجِبُ فِيهِ وَقَالَ يَجِبُ عَلَيْهِ الْمَهْرُ وَالْغُسْلُ"»^۵.

از تعبیر «إِذَا مَسَّ الْخِتَانُ الْخِتَانَ فَقَدْ وَجَبَ الْغُسْلُ» استفاده می‌شود که غسل جنابت، وجوب نفسی دارد.

مرحوم صاحب وسائل (ره) از استدلال به این روایات، پاسخ داده است و فرموده است که در روایات مذکور، تصریحی بر وجوب نفسی غسل یا اینکه قبل از دخول وقت، غسل واجب است، وجود ندارد، بلکه این روایات عمومیت دارند و قابلیت تخصیص دارند یا این روایات مطلق‌اند و قابلیت تقیید دارند یا مجمل می‌باشند و نیاز به بیان دارند، همچنین، این روایات با روایات باب نواقض وضو و روایات سایر اغسال که در آنها سخنی از وجوب نفسی نیست، معارض‌اند^۶. تحقیقی در رابطه با روایات مذکور، وجود دارد که ان‌شاءالله، در جلسه آینده بیان خواهد شد.

«الحمد لله رب العالمين»

۱. همان، باب ۱۴، ص ۲۰۳، ح ۱.

۲. همان، ح ۲.

۳. همان، باب ۶، ص ۱۸۴، ح ۵.

۴. همان، ص ۱۸۲، ح ۱.

۵. همان، ص ۱۸۳، ح ۴.

۶. همان، باب ۱۴، ص ۲۰۴.